I. anne. Hind 10 mrk.

KIVILOMBI INTS

Lôbunaise romaan

Henrik Saar'e kirjastusel, Tallinnas 1927. a.

Kivilombi Ints.

Lõbunaisterahva romaan

Tallinna juhtumisi.

Henrik Saare kirjastus
Tallinnas 1927.

J. Kirsipuu trükk, Tallinnas 1927 a.

Lahtisest uksest sissemurdmine.

Vahel on küllalt ühest pilgust, et armuda, armuda ennast unustavalt, rahuleidmatalt.

Ja nii oli ka Rein Salvakule sattunud uulitsal juhtumisi vastu naine, kellesse ta armus löödud armunoolest nagu piksehoobist. Rein kaotas pea, jäi järele veel peata keha, milles kees naismagneedist üleserutud veri.

Rein tundis, et ta ei suuda enne loobuda, kui ta ei viibi selle naise läheduses, ei näe tema negatiivseid külgi, mis teeks ta Reinu silmis niisamasuguseks maiseks kui iga teine naine. Ja ühest harilikust, igapäisest naisterahvast ei ole meesterahval sugugi raskem lahkuda kui tühjaksjoodud õllepudelist.

Rein pidi saama tema lähedusse.

Ta püüdis seda. Ja mida püüab mees, seda ta ka saavutab.

Nimelt jälgis Rein üles, kus elab see veetlev olevus, kelle külge kiindunud ta süda.

Ei olnud sünnis ligineda talle ju uulitsal. Kuigi ka Rein kõige puhtamast südamest oleks ütelnud: „Vabandage preili, teie meeldite mulle!“ — siiski oleks see olnud häbematu hulkuri tutvustamisviis. Tõsi küll, selles ei oleks olnud küll midagi inetut, aga ei kõlba ikka see, mis ei ole viisiks. Ja niisugune otsekohesus loetakse ikkagi häbematuseks.

Ja nüüd siis seisab Rein esikojas, teda lahutab veel vaid sinakasvalge uks ruumist, kus elab temast igatsetu, naine, kes seganud ta meeled.

Rein tahaks sisse tormata — nii pakitsevalt tuksub süda — sissetormata ja oma ihaldust kaissu haarata ja suudelda tuliselt hammas hamba vastu.

Kuid kas mõistab tema ta tormilisi tundeid? Kas saab aru tema ta hingelisest mässust? —

Ei saa!

See tuleb talle sama ootamata, kui ulak kallaletungimine uulitsal, see eiärataks temas ainustki õrnatunnet vaid haavatu pahameelt, milles häigab kõrvalopsu.

Rein mõtleb. — Mis võtta eesmärgiks? Millega põhjendada oma tulekut?

Ta ei leia mingisugust ettekäänet ja alandab end lolluse lainele: rääkida, mis tuleb suhu ja pidada ennast üleval, kuidas kukub silmapilk.

Rein tahab koputada, kuid tabab end kohe ettevaatamatuse pealt — võib tulla teenija ja küsida, keda tema, Rein soovib, ja mis peab ta siis vastama, kui ta oma südamelemmiku nimegi ei tea.

Ei! Rein tormab sisse koputamata. Ühest toast teise. Astub ukse portjääride vahele.

Seal ta lebabki diivanil, lugedes raamatut.

Rein vaatleb silmapilgu. — Oo, ta jookseks tema juure.

Hinge puhang paneb paisuma ta südame ja ta lööb kätega nagu kutsuks ta teda oma kaisutusse, laiali portjäärid

Neiu diivanil kuuleb, kohkub, Tõuseb istukile. Silmad nii kohkunud. Suured.

Näib nagu kardaks ta ja oleks valmis vähemagi näpunäite peale ülestõstma käsa.

„Vabandage, et julgen teie rahu rikkuda," sõnab Rein; tal on piinlik piinlikkuse pärast. „Ega teil selle vastu ikka midagi ei ole?"

„Oo, palun väga!" sõnab neiu, kuid tema hääles tundub arg vabin.

„Tänan südamest!" vastab Rein ja jääb seistes neiu otsa vaatama.

Sel on piinlik.

„Olge head, istuge!" sõnab ta.

Rein tänab ja istub.

Istub vaikides ja vaatab neiu otsa.

Läheb minut, teine, kolmas . . . Vaikus . . . Rusuv vaikus . . .

Neiu hakkab juba kartma.

— Mis siis, kui ta ei ole üksi, kui ta seisab, istub siin, kuna ta abilised teevad puhtaks kõrvaltoa?

Neiu vaatab Reinu otsa.

— Ei! Ta ei ole kuritegija . . . Ennem on ta naise janus lollike, kes kirglitseb, kuid ei leia keelt . . . Kes veel oskamata ümberkäimises naistega, kui vaja minna äärmusteni.

„Vabandage, mis oli teie soov?" küsib neiu.

Ta loodab, et noormees, kui algaja sellasest otsekohesusest punastab, kuid Rein ei kaotu.

„Vabandage, on teil minu jaoks pooltundi aega?" küsib ta.

— Jah! Just himu on ta siia ajanud! — mõtleb neiu.

„Hea meelega!" vastab ta lihtsalt, just kui oleks see, mida ta noormehe poolt ennustab, ükskõiksuseni arusaadav.

„Lubage, minu nimi on Rein Salvak."

„Stana."

„Aga priinimi?"

„Priinimi? . ." imestab neiu. „Ma arvan, et peaks jätkuma sellestki."

Rein kohmetab.

„Aga kui see teid nii väga huvitab," venitab neiu, siis olgu — Dorsch."

„Stana Dorsch?"

Stana noogutab peaga.

„Väga rõõmustav! sõnab Rein ja istub jälle.

Jälle vaikus.

Stana muutub tusasemaks. Niisugune külm eelmäng ei meeldi talle. Ei ole tal ju aimu noormehe lööomavast veresoojusest.

„No, mis on teil mulle ütelda?" pärib Stana juba rahutuks minnes.

„Kui lubate olla otsekohene," viivitab Rein.

„Olge head' olge head!" julgustab kärsitu Stana lootes et nüüd noormees paiskab välja oma himuihara

soovi niisamasuguse proosalikkusega kui küsiks ta klaasi vett.

„Siis pean ma ütlema, et mul ei ole teile mitte midagi ütelda."

„Kuidas nii? . . . — Tulite võõrsile ja ei ütle midagi? Ei räägi midagi?"

Rein naeratab kahjatsevalt:

„Ei!"

„Ha!" naeratab Stana kelmlikult. „Tähendab teie soov käib ilma rääkimata? Muusika ilma sõnadeta? Tulete selle asja pärast, mille pärast ikka meile tullakse?"

Rein on nagu kimbus.

„Mul ei olnudki asja," sõnab ta nagu veidi aralt.

„Kuidas?" imestab Stana. Tulite siia ja ei mingit asja?"

„Vabandage!" püüab Rein õiendada. „Asja küll teie juure oli, aga see ei huvita teid."

Stanat hakkab see põiklemine juba närviliseks tegema.

„Aga, võib olla, väga huvitav. Ja kuigi ei huvita, sellega ei ole veel öeldud, et ma teie soovile vastu ei tule."

„Mu preili," räägib Rein. „Teil on õigus olla pahane. Ma olen tõesti ülbe, kuid teie lubasite lahkesti minu jaoks pool tundi ja ma kasutan seda."

„Aga teie ei ole kellagi vaadanud, et teada, mil lubatud aeg täis."

„Sest, et ma teie lahkuse peale loodan veidi kauem viibida."

„Istuda ja vaikida?"

„Teid vaadelda."

„Ainult vaadelda?"

Rein noogutab peaga.

„Aupaklisest kaugusest?" — Ja Stana sõnades tundub nagu pilkav hirvitus.

„Siitsamast tooli pealt."

„Soo?"

Stana on pettunud. Rein märkab, et tal piinlik ja räägib avasüdamliselt:

„Mul maksis palju vaeva, et teid leida . . . Siis ei teadnud ma, mis ettekäände all tulla. Pidin ostma

lillekimbu, kuid kahtlesin, kas leian sellega vastuvõtmist . . ."

„Ja eitamise korral oleks lillekimbu eest antud raha nagu mahavisatud!" salvab Stana. — Ta hakkas tundma, et see meesterahvas talle meeldib.

„See näib olema küll", leppineb Rein.

Kuid Stana tunneb juba, kuidas temas õhetama hakkab. Reinus on midagi kummalist. Ta ei ole janune himukütt, temas on midagi kõrgemat, puhast, ja just sellega ta nagu narritaks Stanat.

„Ja teil ei ole piinlik ainult istuda ja vahtida?"

„Ei. Ma olen teist nii vaimustatud, et lõbu teid vaadelda ka igasuguse viisakusetuse vabandaks . . . Ja ma loodan, teie ei ole mitte kuri, kui ma vast olen olnud veidi viisakuseta?"

„Oo, ei — viisakuseta teie pole olnud. Aga kas teid ei näpista südametunnistus, et teie asjata minu aega raiskate?"

„Oo, ei. Teie lubasite ju. Ja mispoolest oleks minu siinviibimine siis loomulikum, kui ma, näiteks, teilt raha laenuks paluks või nagu mõni ametnik siin istuks ja päriks mingisuguseid teateid teie üle. Minu arvates oleks niisugune külaskäik hoopis tülikam, kuigi vast enam asjalikum."

Nii imelik, kui see ka ei ole, kuid lõbunaisterahvad, kes endid ohverdavad meeste ihadele, on ise suured meestepõlgajad. Mehes näevad nad vaid toorest himulihunikku, kes tuleb saagi kallale niisamasuguse tarbetäitmisega, kui minnes väljaheitele. Leidub nende hulgas mõni, kes neis, lõbunaisterahvastes näeb inimest, peab inimeseks, räägib kui inimesega, kui omasugusega, ei kuku neid tallama oma himu kustutamiseks, siis leiab see nende poolt vastutundeks tulise, nagu tuha all tulised söed, hingesõpruse, ruttu leegitsema lööva salaarmastuse.

See teeb siis nad hingeliselt julgeks, endid ka inimesteks pidajaiks.

Ja Stana astub kesk tuba. Sirgelt, väljakutsuvalt seisab ta Reinu ees.

Siis sõnab ta:

„Ma pean ütlema, teie võitsite. Mul ei ole sugugi häbi tunnistada, et teie panite kinni mu suu. Ei, mul on hea meel, et teie seda suutsite, kuid . . . kuid mul on siiski piinlik . . .“

Ja Stana otsib, kuidas saada ülevõimu Reinu üle. „Teie rikkusite siiski peent tooni!“ sõnab ta tehtult etteheites.

„Tohin küsida, kuidas. et ennast parandada?“ küsib Rein.

Stana on kimbatuses — tunded, mis keema mässunud, ei lase külmalt mõtelda. — Jah, Reinu tahaks ta näha oma juures jälle ja jälle . . . Aga kuidas seda teha? . . — Ta ei saa seda mahti mõtelda sõnad tulevad nagu jonnides:

„Naisterahvas jäetakse ikka sõnaga peale . . . Ja . . . meil on selle nõrkuse peale õigus!“

„Millega võin ma siis teile seda heaks teha?“

„Hm . . .“ mõtleb Stana — siin tuleb tal leida konks, mis toob Reinu teine kordki veel tagasi. „Teate, teie laenake minu käest midagi. Lühikese aja peale. Kas või raha, olgugi, et teil seda tarvis ei lähe.“

See kavalus on Stana meelest hästi väljakukkunud ja toob talle meelerahu tagasi.

„Mis otstarb või mõte on sellel, kui küsida tohin?“ küsib Rein.

„Oo, see ei huvita teid!“ — Ja Stana naeratab kergelt, kelmlikult.

„Nii!“ Ja Rein tunneb enese mässituna. „Nii siis võitsite jälle teie mind! . . Ma austan teid! . . See on trikk! . . Palun laenake mulle nelisada marka!“

Stana võtab tualettpeegli laualt hõberediküli ja tuleb Reinu ette.

„Aga millal ma oma võla äratooma või ärasaatma pean?“ küsib see.

Stana tõstab silmad rediküli pealt üles; üle tema mõnumuigel näo libiseb nagu ehmuse vari.

„Kuidas teie ütlesite — ära saata?“

Rein saab Stana toonist aru, et ta haavanud ja püüab näidata nagu oleks lobisenud ta kogemata, ilma mõtlemata.

„Ma küsisin, millal on mu võla tähtpäev."

„Ükskõik," sõnab Stana hoitud tõsidusega, tehtud asjalikkusega. „Ühel heal päeval, kui arvate, astuge jälle sisse . . ."

„Tänan kutsumast!"

Stanal on rumal. Ta saab aru, et ta kaardid avatud. Kuid on vaja mängida . . .

„Teil tuleb sada marka tagasi anda," sõnab ta võttes välja viiesajalist.

Rein võtab oma rahatasku ja avab. Sealt paistavad viiesajaliste õrnad ääred. Mõne tuhandalise . . . Rein otsib sajalist.

„Ha-ha-ha!" naerab Stana. Kõik see veiderdamis mäng ajab teda naerma.

Nüüd kohmetab Rein. Stana oleks teda nagu lolliks teinud.

Stana saab seltest aru ja võtab naeru tagasi. Lõhe on õige kerge tekkima.

„Pean ma kirjutama veksli?" küsib Rein.

„Oo, ei!"

Stana nägu on jälle lõbus ja see peletab eemale ka Reinu kohmetuse. On jälle kõik nagu enne.

„Soo. Nüüd on mul siis au lahkuda," sõnab Rein ja tõuseb üles. „Südamlik tänu ja head tervit!"

„Jällenägemiseni ikka!"

„See on, vabandage — jällenägemiseni! Olge mureta, teie raha toon tagasi."

Stana jääb sõnatuks. Siis niisugusesse umsõlme viis kõnepööre.

Rein suudleb Stana kätt — avalik armumistundemärk — ja lahkub.

Astub uulitsale.

Jälle kipub ilm sadama vihma. Suure vaevaga hoiduvad pilved.

Taevas on must, nagu oleks kõik maailm kotis. Kõik kujutlused oleks nagu uppunud.

— Noh, näeb, kuhu viib see „neljasajaline" viiesajaline?! . .

Kas varas?

Möödub veidi aega.

Korraga kuuldub välisukse ees kolinat. On juba pime ja pimeduses nagu kõlaks, kajaks see kolin iseäranis kaledalt.

Stana kuulatab. Tekkib mingisugune hirmutunne, mis läbistub nagu tuulehoog havalehti pannes õrnalt vabisema.

„Kati, mine vaatama, kes seal on!" käseb ta teenijat ise ebaledes, kas see minna julgeb.

Kuid Kati ei kuulnud kolinat, läheb vaatama ja pane selle peale tähelpanugi, et uks lukust lahti. Avamise juures, tahtes lukku lahti keerata, märkab ta, et seespool ees võtit ei ole, vaatab, see on maas põrandal, võtab üles ja ei arva sellest silmapilgul midagi iseäralist.

Väljas ei ole kedagi. Ainult kuulduvad kiiresti nuka taha kaduvad sammud, peaaegu jooksvad.

Kati tõmbab ukse tagasi kinni ja tahab lukku keerata, kuid lukus krõbiseb midagi ja siis on lukk rikkes. Lukku oli midagi pistetud.

Uks jäeb lukustamata, Kati läheb ja räägib ära Stanale asjaloo.

Stana erutub, ärritub. Niisugune juhtumine kollitava õudsusega on tema elus esimene.

— Kas ei olnud see selle Rein Salvaku plaan? — käib tal läbi pea. — Kas Rein Salvak ei ole mitte suur juhtumiste otsija ja kogenenud varas?

Ja nüüd leiab Stana, kui suurkunsttöö oli ses suhtes tänane Reinu külaskäik — nii end ülevalpidada võis vaid vilunud . . .

Ei! . . Stana ei taha kahtlustada Reinu . . .

Mitte!

Ehk kui see nii oleks, siis tahaks ta kohe Reinule ütelda näkku, et ta teda austab . . .

Jah! . . Stana tahab olla mehe ees mehine!

— Aga vast oli see siiski mõni muu kuritegija?

Stana võtab laua sahtlist välja brovningu, säeb selle kohe valmis laskmiseks, esimeseks surmavaks hoobiks ja paneb lauale.

Ja jääb nagu kedagi ootama.

Kuid kärsitus ei lase kaua oodata.

„Kati!“ hüüab ta ja ta hääles tundub nagu uppuja ahastust, kes haarab kinni õlekõrrest.

Jookstes on Kati kohal.

„Minge vaatke järele, kuidas on lukuga!“ käseb Stana, ise õhetades, hinges nagu pagemist otsides. „Vast on sinna midagi pistetud!“

Teenija läheb.

Ja varsti on ta tagasi, täis pahaennustavat imestust.

„Lukk on jälle korras“, rääkis Kati. Esmalt krigises midagi võtme all ja siis oli lukus pehme nagu kummi . . .“

Stana seisis jahmatunud.

„Keerasite ukse jälle lukku?“

„Jah.“

Kuid Stana ei rahulda sellega, ta võtab brovningu kaasa ja läheb ise lukku vaatama.

On aga siiski hinges midagi õudset, ihu vabisema panevat nii, et Stana hüüab:

„Kati, tulge kaasa!“

Võti on lukus. Stana keerab. Võti käib ringi, kuid siiski on tunda nagu oleks luku sisse midagi pistetud, nagu oleks seal veel midagi pehmet luku käiku takistavat massi.

„Kati näidake tikutuld!“

Seestpoolt ei ole midagi iseäralist märgata, aga kui Stana vaatab väljast poolt lukku, näeb et see veidi nagu suitsenud.

Põrandal näeb ta tükikese filmi linti.

— Ha! — mõistab ta. — Lukuauku on pistetud tselluloidi ja see sinna ärapõletatud.

Siis leiab ta ühest lukuääresopist mingisugust kitti, vaha või massi. See on hall kui leivatainas.

„Lukust on võtme vorm võetud!“ hüüab Stana. Vaatab siis ringi, et nagu oleks kelm seda kuulnud, et tema töö teatavaks saanud, kavalus avatud.

„Kati, homme lasete panna uue luku!“

Mõlemad naisterahvad lähevad tagasi tuppa.

„Kui tänane öö veel mööduks sissemurdmata!“ keeb paluvalt Stana mõtteis. „Ainult tänane öö, sest homme on juba uus lukk . . .“

Tema tuttavad.

Hõbedasel südamel astus Rein Salvak välja Stana juurest. Ta oli oma silmapilgust kukkunud ülesastega rahul.

„Ilus! Ilus!“ kordas ta endamisi.

Seal tuli meelde talle rahalaenamine.

Rein mõtles, mõtles ja muigas.

„See on toredasti mõeldud! Mul ei olnud mingit alust külaskäiguks ja nüüd anti mulle võimalus, et külaskäiku korrata.“

Reinu jalad olid käigul nii kerged ja veeloikukesed need nagu põgenesid jalge eest.

Rein jõudis kohviku ette.

— Õige sisse minna? — mõtleb Rein. — Vast leian ma seal sees sama seltskonna, kellega koos näinud ma Stanat nii mitu kordi . . . —

Rein astub kohviku.

Ja vaata, seal nad istuvadki! . . . Võõras on vaid keegi preili, teravsilmega nosinäoke all samet mütsi.

Rein istub lauda.

Kuid juba mõnest silmapilgust on tunne, et teda vaadeldakse laudkonna poolt, kelle keskel ta nii mõnedki korrad näinud Stanat. Rein ei tee sellest kuid väljagi ja avaldab kõige külmema rahuga kelnerile oma soovi. Ei pööra silmegi teda vaatlejate poole.

Las' vaatavad enne oma tahtmise tasa, et mitte pilkudega saada liig tuttavaks — ka Rein tahab neid vaadelda.

Stana tuttavate laudkonnas arvatakse aga, et Rein neid tähelegi ei pane ja keegi sõnab preilile, keda Rein näeb esimest korda:

„Mine sina, löö külge!“

Preilike kõhkleb, kôhkleb, kuid tõuseb siis üles ja läheb Reinu laua juure.

„Vabandage, noorhärra, kas tohin paluda tuld?"

„Oo, miks mitte!" vastab Rein. Ja just nagu keegi tõukaks teda, küsib:

„Aga, preili, kas tohin teid paluda oma lauda?"

Preili ei lausu midagi ja istub lauda sõnalausumata just kui see peaks nii olema.

Rein kutsub kelneri ja pöörab siis preili poole:

„Kas meie ei sööks õhtust?"

„Tänan. Võib."

„Vast tellite siis, palun."

Preili võtab söögikaardi ja veab alla soovitud toitudele sügavad küünejäljed.

„Niiviisi peab tooma igakord uue kaardi!" riivab kelner preilit.

„Kas siis paberile ka sisseläheb küüneviha?" ei jää see sõnatlemises võlgu.

Kuid . . . kelneri ülevalpidamine selle preili vastu oli Reinule nagu märg kalts vastu nägu. Emb kumb, kas on siin kelnerid üldse ülbed, jultunud või on see preilike üks niisugustest, kelle vastu esinemises ei hoolita. Ja siis . . . vast peetakse teda Reinu samasuguseks, üheks niisugustest! . .

Rein vaatas kelnerile otsa niisuguse vihase ja sööva pilguga, et see kohe hoolimatusest loobus, Reinu ees kumardas ja ära läks.

Preili ei teinud sellest väljagi. Ta seadis end istuma lauda veel enam kodumõnusamalt.

„Tunnete teie neid seal lauasolijaid?", küsib Rein tähendades lauda, kust preili tema juure tulnud.

Preili kehast käib läbi väike nõksatus.

— Kas mitte mõni nuuskur? — hirmub ta. Kuid vastata on vaja.

„Jah, mõnda tunnen."

„Kes on see mustahallikirja riides isand?"

„See . . . see on minu vend."

„Ja see daam?"

„Minu sõbranna."

„Ahah!"

„Mis siis?" küsib preili.

„Ei midagi iseäralist . . . Siis tunnete teie ka Stana Dorschi?"
Preili õhkkond läheb kohmetuks: see võõras ei olegi nii väga võõras.
„Jah, tunnen."
„Kes ta on?"
„Minu sõbranna.."
„Teate rääkida midagi tema minevikust?"
„Ei."
„Ma tasun hästi."
„Ei tea midagi."
Preili leidis paraja aja vastupanemiseks. Ega ta ole hull, et ta hakkab äraräākima võhivõõrale inimesele oma õdede koduseid külgi.
„Aga teie vend?"
„Ma ei tea, kas vend teda üldse tunnebki," katsus preili põigelda.
„Tunneb küll."
See nii kindlasti öeldud nagu rabas preilit.
„Võib olla!" silus ta siis.
Sel silmapilgul tõusis üles preili tuttavate lauast musta-hallikirju riides isand ja hakkas minema ukse poole.
Kui ta Reinu lauani jõudis, peatas teda preili:
„Albert, kuhu sa lähed?"
„Koju."
„Minu vend," tutvustab preili Reinule.
Albert kumardab.
Rein ulatab käe.
„Rein Salvak."
„Albert Lond."
„Vast istute meie juure?" palub Rein.
„Ei, tänan väga — mul pole aega."
„Siiski . . ."
„Ei, ma pean siiski vabandama. Nägemiseni, härra Salvak, nägemiseni Olga!"
See oli öeldud kohaselt, viisakalt, kuid Rein märkas, et Alberti vahekord pole preiliga, Olgaga mitte venna-õelik.
Albert lahkus.

„Teie nimi on siis Olga?“ veab jutulõnga edasi Rein.

„Jah.“

„Ilus nimi.“

„Olete seda juba paljudele ütelnud?“

„Millest teie seda järeldate?“

„Olgasi on ju nii palju!“

„Ha-ha-ha!“ naerab Rein avasüdamliselt. Talle hakkab meeldima see preili.— „Ei ole meelde tulnud.“

„Ja mis just minu juures seda meelde torkas?“

See oli küsitud isesuguse tooniga. Ja Rein pani seda tähele.

„Teie meeldite mulle!“ vastas ta nagu paitades, lepitades.

Õhtusöök lõppes.

„Tohin ma teid koju saata?“ küsib Rein.

„Oo, ja! Miks mitte.“

„Kus teie elate?“

„Kus aga soovite . . .“

„Aga koju?“

„Ei, koju ei või ma teid viia... Lähme võõrastemajasse kas „Centrumi“, Moskvasse“ või minu pärast kas või „Vanemuisse.“

Nüüd oli Reinul selge, kes on see preili ja . . . kes on Stana.

Ja ilma, et mineku sihi kohta avaldada oma nõus olekut või eitust, küsib Rein:

„Kuulge, preili Olga. Kas võite mulle muretseda Stana Dorschi pildi?“

„Võin küll!“ vastab Olga juba üsna ladusalt.

„Millal?“

„Kas või juba homme.“

„Jah.“ Aga kas tahate pilti omale päriselt või ainult näha?“

„Ainult üheks päevaks oma kätte. Ja kui teil omal ei ole, võite kas või Stana tagant näpata — tema seda pilti minu juures ei näe!“

„Väga hea. Oleme rääkinud. Aga nüüd lähme!“

Miks oli see nii?!

Pärast seda saladuslist ukse lukuproovi on läinud kõik vagusasti — ei olnud mingisugust sissemurtmist

Öö läks mööda rahulikult ja Stana, kes ponnistanud kogu öö ärkvel olla, vajus vastu valget hommikut sügavasse unne.

Kell kümme läks Kati lukuseppa juurde ja lukusepp lubas tulla parandama lukku kell neli või kell viis.

Lõuna möödus vaikselt. Stana on teenijaga õige kodune ja räägib talle lehest loetud juhtumisest, kuidas ühte majja päris päise päeva ajal tunginud sisse neli meest; siis kuulnud kõrval korteri elanikud kolinat ja hommikul leitud terve perekond tapetult.

Kati püüab rahustada oma perenaist: kes meile ikka sissemurdma tuleb!

„Ja kõrval ei ole ka kedagi kodus!" nagu ahastab Stana. „Kahe nädala pärast või millal ta koju tuleb?"

„Kahe nädala pärast jah."

Ilm muutub juba halliks, kaldub videvikku.

Kell on neli, kui all kõlistatakse.

„Lukusepp," arvab Kati.

„Minge vaatama."

Kati läheb. Kuid tulija on Rein Salvak.

Kui ta sisseastub uksest, tunneb Stana end kohmetuna. Nagu märja lapiga on ärapühitud oskus, kuidas end tema vastu ülevalpidada.

„Tere preili!"

„Tere, tere. Palun, võtke istet!"

Stana tunneb vabisevat sisemist kahtlust kui nõrka hirmu. Kuid see hirm on siiski nii kihav . . .

Ta oli põlenud Reinust, kuid nüüd . . .

„Ma tulin teile äratooma oma võlga," sõnab Rein väljavõttes oma rahataskut.

„Maksis siis sellepärast nii rutata!" kobavad Stana huuled. „Teie olete nii aus või kohustruu või kuidas seda peab ütlema, et võõra vara kaua oma käes pidada ei taha?"

„Oo, ei. Aga tarvidus möödus."

See ütelus sunnib Stanas hinge nagu veidi jahmatama. — Tarvidus möödus! . .

Rein loeb neli tuliuut sajalist lauale.

Stanal on tunne nagu ei peaks Reinu vastu enam olema viisakas, nagu peaks teda uuristama, puurima kuni ta tunnistab . . .

„Teie pöörasite juba mineval korral, juba siis, kui teie alles laenasite, teelt tagasi — kas tahtsite juba siis ära maksta?" küsib Stana.

„Kuidas nii? Ma ei pööranud ju tagasi."

„Ärge rääkige, pöörasite . . . Kuid millegi pärast kadusite kähku jälle ära niikohe kui Kati vaatama läks."

Rein ei tea, kuidas sest arusaada — kas Stana jonnib niisama või on ta tõesti selles usus, et tema Rein, teelt tagasi tuli.

„Ei, ei!" kinnitab Rein rõhuga. „Mina nii kui siit lahkusin, läksin otseteed kohviku."

„Sõitsite voorimehega?"

„Ei. Läksin jala."

Stana püüab läbipuurida uuriva pilguga Reinu.

„Jäite sinna?"

„Ei jäänud."

„Vaadake! Tunnistate ise üles!"

Ja Stanal on hea meel nagu mõnest rõõmustavast leidusest.

Kuid Rein ei tunne talle kaasa — ta ei kuulegi tema hõisket, on nii ükskõikne kui poleks juhtunud midagi.

„Midagi ei tunnista ma üles," sõnab ta rahulikult. On tunda hääles, et ta surub maha oma pahandatust. „Ma ei jäenud sinna, aga ei tulnud ka siia."

„Ja kuhu teie läksite siis?"

Siin ei oska Rein muud kui kehitada õlgu.

— On ta mõni nuuskur, see Stana, et ta nii pärib.

„Vaadake! " tunneb Stana oma võitu kuna Rein ei vasta.

Rein vaikib.

Tekkib mingisugune ummik.

Kuid Rein ei taha olla kahtlustatud asjata.
„Siin on mingisugune arusaamatus!“ sõnab ta.
Vahekord on muutunud jahedaks, peaaegu kalgiks. Kumbki tunneb, et mingi kahtlus-pinevus on tõstnud nende vahele seina, mida kumbki ei tihka hakata raiuma — ei tunne kindlust kätes.

„Ma ehk segan teie kallist aega?“ sõnab viimaks Rein lahkel toonil, arvates nagu ootaks Stana tema lahkumist.

„Oo, ei!“ vastab Stana kohmetult.
„Siiski — ka mul ei ole aega.“
Ja Rein jätab jumalaga ning lahkub.
Stana ei tahaks seda, nii lähedal tahaks ta olla temal, kuid . . .
Mingu! Ta peab minema!
Rein läheb. Visates juhmi seisukorra peale käega, oli ta enesega rahul. Ta oli nautinud Stana ilu. Kuid pikemalt temaga end siduda... — Ma tänan väga!..
Ahastava tundega saadab Stana teda ukseni, tal on tunne, nagu saadaks ära jäädavalt inimest, kelle vastu kuumab süda, kellele peaks langema kaela, keda kinni pidama. Kuid ainustki sõna ei tule kahetsusest kõrbevast kurgust.

On Rein läinud, vajub Stana sohvale. Ta vajub sügavasti just kui kaaluks ühes temaga ka ta mure.

Inimene, kellega kohtanud juhusliselt, kes juhusliselt meeldinud, kellesse juhusliselt armunud, läks niisama juhuslikult. Ja kahtlus on kas enam juhus kokku juhib.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Väljas säravad tänava tuled.
Stana astub akna alla nagu igatseks ta oma hingele kuupaistet.
Seal näeb ta — Rein tuleb tagasi.
Stana süda hakkab haamriliselt põksuma.
Korraga nagu tarretub, nagu väike vabin läbistab keha — Rein võtab taskust võtme ja keerab lahti ukse.

— Reinul võti! . . Kust sai ta selle? . . .Ha!...
Siis oli ikka tema see, kes lukuaugust vormi võttis!

„Kati!“ hüüab ta ja haarab revolvri. „Lähme!“

Nad lähevad valgeks keerates esikoda. Kuid esikoda on tühi. Ei kedagi. Katsuvad ust, see on lukus.

„Mis see tähendab?“ imestab Stana. „Kas tõeste silmalummutus?“

Kati keerab ukse lahti, ka väljas ei ole kedagi.

„Imelik!“ imestab ehmunud Stana. „Härra Salvak keeras ukse lahti, tuli sisse, aga teda pole!“

„Vast läks kõrvaltuppa?“ arvab Kati,

Stana katsub — uks on lukus. Kuid Kati kumardab ja sõnab siis hirmu kohkel, et võti seespoolt lukus on.

Mõlemad naisterahvad vaatavad suurel silmil üksteise otsa.

Siis sõnab Stana;

„Kati jookse, kutsu politsei! . . “

Jääb ise, revolver käes, ukse juure ootama.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Politseinik lööb sisse alumise uksetahvli.

Vastuseks kõlab pauk, mis teda riivab õlast.

Jõuga rusutakse ukse peale.

Kõlab veel pauk, kuid see läheb mööda.

Siis jookseb politseinik tõugates sisse ka pealmise ukse poole.

Kelm taganeb kapi varju.

Ta ei lase enam. Nähtavasti on tal padrunid otsas.

Politseinik poeb sisse ja läheb teda tabama.

— Kui ta nüüd laseb! — käib Stanal peast läbi. Siis on surma laps! . .

Kuid kelm ei lase. Viskab korraks silma politseiniku käes oleva revolvri peale ja pistab siis jooksu pugedes läbi purustud ukse.

Stana taganeb, silmi pimestavalt sähvab tema käes revolver ja siis kukub maha varas.

See vangistakse.

Ja imelik — riided ja kübar ning üldse kõik välimus on tal kui Rein Salvakil, kuid nägu ja pass — need on Eduard Malkini omad.

Ta viiakse politsei jaoskonda,

— Miks oli tal aga Rein Salvaki sarnasus? arutab Stana endamisi, kuid ei leia ega leia vastust.

Strateegia.

Stana on nagu äramüüdud. Ta on pahane. Kõik see ilus idill on nagu üle valatud solgiga.

Ta oli olnud sülitaja oma ülespidamisega Reinu vastu ja nüüd. . .

Rein ei olnud ju üldse sellesse asjasse puutunud

Kelm on ülestunnistanud, et ta, et kahtlustust oma pealt ära hoida, end kuriteo silmapilguks Reinu taoliseks on muutnud. Et Rein Stanat jälginud, sellest saanud ta aru.

Tähendab ka tema on huvitatud minust! — leiab Stana nagu õnne. Ja edasi juurdleb ta mõttes.

— Imelik, miks tema, Stana, siis ei võiks armastada Reinu, kui Rein olekski tõesti mõni murdvaras! Osav murdvaras. . . Kunstnik omas töös. . . Kuid siiski. . .

Stana muutub halemeelseks. Ta leiab, et ta peab paluma andeks.

Ja kirjutab:

„Austatud härra Salvak!

Minu üle piiri läinud häbematus on Teid vist äärmuseni ära pahandanud. Kuid uskuge, ma ei ole süüdi. Saatuse kiuslik käsi oli vi-

sanud meie vahele musta kassi kuritegija näol, kes teinud end Teie sarnaseks. Nüüd on ta trellide taga. Pikemalt tahan Teile rääki- isiklikult ja sellepärast palun Teid oma juure külaliseks.

Ning Teie annate mulle andeks.

Teid oodates

Stana."

Stana loeb kirja üle. See kirjaviis talle küll ei meeldi, kuid paremat kirjutada ei läbe oskust.

Nii läbipõlenud on tunded.

Stana paneb kirja ümbrikusse ja kõlistab teenija.

„Teate, Kati, minge adressbüroosse, võtke sealt Rein Salvaku adress ja kirjutage peale."

Siis kirjutab ta ise ümbrikule vaid: „V. a. härra Rein Salvak" ja saadab Kati teele.

Stana istub diivanile.

— Kui loll!.. Kui rumalaste see kõik läinud!.. Kui lolliks teeb inimese armastus!..

Ja Stana tunneb häbi oma ülespidamisest Reinu vastu.

— Siis Rein jälgis teda... Nii see kelm rääkis... Kuid miks ta jälgis?.. Ta armastas ka teda, Stanat?...

Stana tunneb enesel olema kergema: kui Rein teda armastas, oli ka tema pime.

Nii mõttesse vajunud ei pane Stana tähelegi kui lävele ilmub Olga.

„Tere, Stana!"

Stana jahmatab.

„Kust sa siia said?"

„Tulin. Uks oli lahti."

Stana vaikib. Ei ole midagi ütelda.

„Tule välja!" kutsub Olga.

„Ei."

„Miks?"

„Ma ootan kedagi."

Vahe peal tuleb Kati teatega, et Rein Salvaki nimelist isikut üldse adressbüroos registreeritud ei olegi.

„Sa oled armastama hakkanud!" sõnab Olga vaadeldes Stanat.

„Kust sa seda aru saad?"

„Kogu su olemisest... Aga kas tead, mis! Kui ei taha olla sa nii abitu, siis tule minuga."

„Kuhu?"

„Tule minuga."

„Ma ei tule enne kui sa ei ütle!"

„Ütle, keda sa armastad, siis ütlen kuhu sind kutsun."

Stana vaikib.

Olga näeb, et ta ei tahaks nagu pillata oma armsama nime ja sõnab õhutavalt:

„Sa annad mulle suud, kui tuled!"

„Oled selles kindel?"

„Kas sa's mind ei tunne?"

„Olgu!.. Kui on see joogikoht, siis... Tahaksin maha puista hinge pealt kõike seda kõntsa..."

„Selle värske armu kõntsa ka?"

„Ah, ära küsi. Tahaks armastada! Ma usun, kuid siiski ei tea, kas armastab ta mind... Ah!.. Saab seal juua?"

„Saab."

„Siis joon täna surnuks oma mõistuse! Maha armastus! Maha ilutsemised!"

Libe muige libiseb üle Olga näo.

„Tasa, tasa!" rahustab ta Stanat. „Ma tahan et sa kedagi ei mataks... Tead, elagu kõik!
Elu elagu ja armastus elagu! Armastus elagu ja elagu elu!"

Stana kõlistab.

„Kati, mulle väljaminekuks riided!"

„Võta hästi õrnemad!" soovitab Olga.

Stana vaatab talle küsivalt näkku.

„Õrnemad,õrnemad... Ega's meie lähe ju kloostri!"

„Just sellepärast!"

Stana istub diivanile.

„Küll võib ikka inimese ära rikku süüta armastus!" sõnab ta.

„Ah, ära targuta! Tule!“ ergutab Olga.
„On seal meesterahvaid?“
„On“
„Kaks?“
„Üks.“
„Siis on ju teine meist üleliigne.“
„See olen mina.“
„Kuidas nii?
„Ta palub tuua sind.“
„Noh?“
„Ta teab, et ma sind tunnen. . .“
Stana paneb enese riide ja nad lähevad.

Tiirlemine.

Olga Lond viib Stana väikese sinise maja ette.

Nad lähevad eestuksest sisse, paar treppi üles ja peatuvad esikojas neljanda õuepoolse korteri ees.

Üleval ukse kohal on plekitükikese peal number neli, uksel kast kirjade ja ajalehtede jaoks ning sellest ülemal tundub äravõetud nimekaardi ase.

Olga koputab. Seest ei tule mingisugust vastust.

Stana vaatleb esikoda, kus uste vahel löödud püstlaudist neli kapit, iga korteri jaoks üks.

Olga katsub ust, see on lahti.

„Lähme sisse!“ sõnab ta.

Nad lähevad läbi eestoa tagatuppa.

Seal ei ole kedagi.

Korraga jahmatab Stana. Kirjutuslaua kohal seisab pastell värvides maalitud tema näopilt raami all ja raami nurgas seisab punane roos.

Stana seisab paigal ja sõnad on nagu ära lõigatud

„Ei see ei või olla harilik kavaleer, harilik silmapilkne, tunnine, pävane Stana ülespidaja — see peab tingimata olema isik, kes armastab teda.“

Ja Stanal tuleb soov siit põgeneda, et siis vaadata

hiilides eemalt, kes on see mees, kes valinud teda oma seltsiliseks pildina.

„Ma lähen vaatama, kuhu taläinud," sõnab Olga. „Istu seni ja oota."

Stana istub. Sõnalausumata. Just nagu peaks see nii olema.

Olga läheb välja.

Stana rinnus taob nagu oleks ta redus.

— Ei, ei, minema siit! Nüüd kohe! . .

Tal on samasugune kartustunne, kui noorel elus läbiminemata neiul, kellelt poiss püüab esimest . . .

— Vaja näha kes see on! . .

Ja Stana tõttab ka välja.

Kui ta just uutitsale astub, näeb ta, et Olga astub sisse ühte veidi eemal olevasse väikesesse kohviku.

— Hm . . . mõtleb Stana. — Seal ta vist istub ja ootab kuni ma toas, et siis tulla . . . Ei tea, kas arvab et pööran muidu ukselt tagasi? . .

Sealtsamalt poolt tuleb tasa voorimees.

Stana teeb käega krampliku liigutuse, et voorimees kohale sõidaks. See kihutab ka kohe.

Ruttu on Stana troskas.

„Edasi!"

Voorimees tõmbab ohje ja hobune jookseb.

Stana vaatab tagasi. — Kohvikust ei tule veel keegi välja, jumal tänatud, saaks ennem silmist!...

Väike põikuulits.

„Siia! Siia!" hüüab Stana.

Voorimees pöörab nuka taha ja Stana hingab kergemalt.

Nüüd on voorimees üleliignegi. Ta astub pealt maha, pistab pihku mingisuguse summa, mille peale voorimees talle korraks sügavalt otsa vaatab ja läheb siis edasi:

— Oot'! Teada saada võib ju adressbüroost . . . Kuid mis oli selle maja number? . .

„Hei, poisu, mine vaata, mis on siit pöörates ja sealt seda uulitsat sinna poole minnes ühe väikse sinise maja number. Saad hea jootraha."

Poisike pistab punuma ja varsti on tagasi teatega
Stana läheb aadressbüroosse, saab seal sedeli, täidab sellel uulitsa ja korteri numbri ning palub teada, kes elab mainitud korteris:

„Ja seda meie ei saa!“ tähendab adressdüroo preili.

„Kuidas nii?“

„Meie võime adresse anda ainult nimede järele. Meil on nimede järele alphabet sisse säetud.“

„Aga teil on ju teadetes ka korterid üleval.“

„On küll, aga siis peaksime meie läbi otsima kõik kastid, läbilehitsema kõikide isikute lehed üksikult, sest meil ei ole sisseseatud teadaande viisi majade korterite järele gruppeeritult.“

Stana kehitab õlgu.

„Vast saaksite teada politsei jaoskonnast — seal möllitakse sisse majaraamatute järele.“

Stana tänab nõuande eest ja lahkub.

— Politseijaoskonda minna? . . . Ei, sinna ta küll ei lähe . . . Sealt ta juba midagi ei saa . . . Aga, oot'! . .

Ja Stana läheb telefoni kontori.

Sealt kõlistab ta politseijaoskonda.

„Kas teie võiksite olla nii lahke ja ütelda, kuidas on selle härra nimi, kes elab . . .“ — ja Stana nimetab uulitsa, majanumbri ning korteri.

„Kellel seda vaja?“

„Siin on pesu äri,“ seletab Stana, kelle mõte leidnud silmapilkselt kavala konksu. „Sealt telliti pesu koju arve peale, ja hea oleks teada nime . . . Vast olete nii lahke ja vaatate järele — teil on seal majaraamatute järel nimed korterite järele üles märgitud.“

„Kuhu teile siis kõlistada? Teie number?“

„Maa ootan telefoni juures.“

Tekkib pikem vaheaeg. Keskjaam pärib paar korda, kas Stana ikka veel räägib.

Viimaks hüütakse: „Hallo!“

„Kuulen.“

„Seal korteris elab Rein Salvak."
„Rein Salvak?"
„Just nii."
„Tänan väga."
Stana tuleb telefoni juurest ära otse juhmina.
— Rein Salvak ... Rein Salvak ...
See inimene on Stanale täielik mõistatus.
— Kust sai ta tema pildi?.. Ei maalinud ta ju ometi teda peast, kohe esimese nägemise järele nii täpselt.

Seal tuleb talle meelde, et ta Olgale annud oma pildi, sellel on ... Väga võimalik, ta maalis Olga pildi järele. Olga muidugi ütles, et ta teda, Stanat, tunneb, et nad on sõbrannad ...

Stanal läheb kuum verepilv üle näo.

Siis teab, ta ka, et tema, Stana, on niisamasugune kui Olga!..

Ja Stana tunneb kõik nagu lootusetu olevat.

— Aga see pilt, see roos ... Mis arvata sellest õrnatundelikkusest?

Kui umbsõlmes on Stana.

Silm silma vastu.

Teenija tuleb ja palub Stanalt luba paariks tunniks välja minna, Tal tulnud vend Tallinna ja olla vanemate juures. Õhtuse rongiga sõidab ta jälle ära ja Kati tahab teda enne näha.

„Minge peale," lubab Stana ja jääb üksi.

Mõtted tulevad nagu uni. Nad on paksud kui suitsupilved kadakatulest ja lämmatavad.

„Stana võtab laualt kirja, mida tahtnud saata ta Reinule ja avab.

— Ei, ei! Nüüd ei saada ta seda kirja enam! Mitte! Nüüd ...

Stana tunneb enese nagu mässituna. Tal on häbi.

Nüüd teab ta Reinu adressi, nüüd võib ta kirja ära saata, kuid ta ei saada ei seda ega mingit muud kirja ... Rein teab, kes ta on!..

Ja Stanal on piinlik, valus.

Kõlistatakse.

Stana vaatab nagu abiotsivalt seinte poole ja läheb siis avama.

„Tere, armuline preili!" sõnab Rein.

Stana seisab juhmina lävel, siis tuleb tal aga pähe, et ta Reinu sisselaskma peab ja taganeb eest.

„Palun."

Vaikides võtavad nad istet, Stana diivanil, Rein leentoolis.

„Tohin ma teada, mis asja pärast tulite?" küsib Stana häält võimalikult tõsikeks, asjalikuks tehes.

„Oo, ja, miks mitte!" sõnab Rein ja vaikib.

„Palun, laske kuulda."

„Oo, kas meie ei räägiks ennem miskist muust — mu soov on niisugune, et . . ."

„Misugune?"

„Noh, et sellele, ma kardan, vast minu väljaviskamine võib järgneda, ma tahaks aga teiega ennem veel paar sõna sõbralikku juttu rääkida."

— Tuli minu kui niisuguse juure! — käib läbi Stana pea. — Jumalaga armastus, kus meesterahvas äri leiab . . .

Stana ei taha kauem kipitseda teatmatuses, ta tahab kohe avalikult näha külaskäigu põhjusrusikat.

Ta tõuseb üles.

„Ärme mängime nukukesi!" sõnab ta. „Meie tunneme juba üksteist. Tunneme! Ei ole enam saladus!"

„Mis ei ole enam saladus?" küsib Rein imestanult."

See on nagu piitsahoop kerasse ümber kõri.

„Ei ole enam saladus, mida teie küsida tahate!"

Nüüd kohmetab omakorda Rein. — Tähendab, Stana teab juba . . . Olga on vist rääkinud.

„Noh siis ma ei küsigi, vaid ootan otsekohe teie vastust, just kui oleks juba küsitud . .“ räägib Rein.

Stana tunneb, et ta enese on mässinud paklasse.

„Siis teate ju vastamatatagi minusuguse vastust!“ sõnab Stana alistuvalt. „Teie välimuse juures ei ole mingisugust põhjust vastu tõrjuda.“

See avaldus paneb Reinu ebalevusse.

Stana ei ole temast õieti aru saanud, on püüdnud mõista, kuid mõistnud valesti.

Heakene küll — Rein kimbutab teda selle eest.

„Kas teie siis otsustate välimuse järele?“

„Muidugi. Kes vastik on, see . . .“

„See?“

„Sellele . . .“

„Sellele?“

„Sellele ei!“

„Mida?“

Kitsikuse silmus on ümber Stana kõri:

„Teie saate aru ju muidugi! . . Kujutage endid minu seisukohal!“ hädaldab ta.

„Ei saa!“ raputab Rein pead.

„Ärme maadleme nii!“ otsib Stana keskteed. „Teie teate ju, kes ma olen.“

„Stana Dorsch.“

„Ja veel?“ Selle paiskas Stana juba jultumusega tiigri silmavälkuvusega.

Rein näeb, et äär käes ja loobub pinnimisest.

„Jah, tean. Mitte just küll kindlasti, kuid aiman, saan aru . . . Aga see ei huvita mind.“

Stana ei saa enam midagi aru.

„Mis asi teid ei huvita?“

„See, kes teie olete.“

Stana vahib Reinule otsa üksisilmi.

„Ma palun väga, ütelge, mida teie minust teate?“

„Seda, et teie mind armastate.“

See oli hoop. Stana läheb näost veripunaseks.

„Kust teie seda teate?“ küsib ta tooniga nagu tahaks ta seda eitada, tagasi tõrjuda.

„Olga ütles!“ vastab Salvak.

„Siis, siis . . .“ kogeleb Stana, tahtes ütelda, et siis teate ka, et ka tema, Stana, lõbunaisterahvas on, kuid Rein räägib vahele:

„Siis leian ma üsna loomuliku olevat paluda teie kätt!“

Stana jahmatab. — Seda tema niisuguse stseeni järele ei oodanud.

Ei usugi kuuldud sõnu.

„Teie teete nalja!“ sosistab ta lootusetult trotsitud häälel. Ta on haavatud ja sõnad surevad kurgus.

„Ei naljata.“

„Teie teate ju, et ma . . .“

„Tean, tean. kuid see ei muuda asja . . .“

Stana vaikib.

„Kas tulete mulle naiseks?“

Stana seisab ikka nagu tardunu.

Abiellu!

Kui Kati tagasi tuleb, laseb Stana üliriided anda: ta võttis vastu Reinu kutse minna vaatama tema kodu.

Nad sõidavad.

Teel ei räägi nad kumbki sõna otse kui sõidaks nad kahevõitlusele.

Stana on äreval sisemisel rõõmul. — Ta läheb mehele. Elab ainult ühega, ainult ühele!

Mehele, kes talle meeldib.

Rein on tõsine. Rinnus ebalevus. — Kas Stana külaskäik ei lõpe nagu harilik seesugune poolilma daami viisit? — See purustaks kõik lootuse, kõik õnne.

Voorimehe kõrb nagu mõtleks ka millegi üle. Sõidab küljega nagu jälgiajav peni, pea viltu, nagu

mõttes — vahel tuleb mingisugusele otsusele — raputab. Voorimees ise seisab paigal nagu püst haokuhi.

Nad jõuavad kohale.

Rein keerab ukse lahti.

„Palun sisse astuda! “

Nüüd tundub Reinu korter Stanale palju kodusemana, kui siis, kui toonud teda siia Olga.

Rein aitab tal äravõtta üliriided.

„Olge head, istuge.“

Kuid Stanal ei ole läbevust istuda.

Ta näeb oma pilti. Selle nurgas on täna kaks uut värsket roosi — punane ja valge; punane peal, valge all.

— Punane ja valge ... — püüab Stana sellest midagi järeldada; hinges on nii puhas, nii valge nagu jõulueel puhtaks küüritud ja pinkidest vabastud klassitoas — suur jõulurõõmu eeldus.

Ta vaatleb pilti. See on hea kunstniku töö. Seda nime seal nurga sees ta on kuulnud — see on parimaid kunstnikke.

Ja Stana unustab Reinu, kes tulnud ta seljataha ja seisab seal nagu oodates luba — võtta ümbert kinni. Stana on vaimustud sest pildist, enesest seal peal. Ja kui ilusana näib juba ka selle pildi sinine põhitoongi.

Nii vaatleb ta hulga aega. Siis kaineneb ta pilk, mõte.

— See pilt võib ikka maksta palju! — mõtleb ta mitte aimata osates selle hinda. Ta teab, et kunsttööde eest maksetakse kallist.

Ta seljataga seisab Rein ja kahtleb. Ta tahaks panna ümber Stana käe ja siis kahekesi põsk põse vastu vaadelda pilti ja siis . . . üksteisele silmi.

Kuid ta ei usalda.

Stana astub mõned sammud.

— Aga mida peaks ma siin siis kartma ? — mõtleb Rein. — Stana on ju ometi . . . Ja kui kaugele ma oma kohmetusega ikka jõuan . . .

Ta vaatleb veel silmapilgu, otsustab siis ja paneb käe Stanale piha ümber.

Stanale tundub see nii kodune. See on omane käsi, mitte ostev.

Ta pöörab ümber.

„Rein ! " — ja ta vaatab Reinule sügavselgusega silma.

Reinus pakatab õrnustunne.

Seal koputatakse uksele.

Ei ole midagi, mis vajaks varjamist, paetamist ja Rein hüüab:

„Sisse ! "

Tulija on Olga.

Stana kohmetab veidi. — Olga oma olemisega võib ju Reinule meelde tuletada, kes on ka tema, Stana.

„Ma vast eksitan?" küsib Olga. Ja tal on oma tulekust piinlik.

„Mind küll mitte," sõnab Stana libedalt.

„Tulge, istuge ja rääkige, mis teil asjaks?" lausub Rein.

Olga on kehevil. Asjaks... aga tal ju ei midagi asja. Ta tuli vaatama Reinu, huvitatud, kuidas sobind tal Stanaga. Ta oli nii ihulhingel nende ühenduse poolt.

Stana märkab Olga kohmetust. Ta aimab midagi oma moodi Reinu ja Olga vahekorrast, kuid see ei riiva teda — see on minevik. Ja sellele peale tõmmates kriipsu, seda vaid heaks mälestuseks jätta püüdes, sõnab ta:

„Olga, sa võid mulle soovida õnne — ma lähen mehele!"

Olga silmad löövad hiilgama. See on nii armas, nii liigutav. Eemalt võis see sentimentaalsus halegi välja näha.

Reinul pakitseb aga sees kuum hooglaine.

Need sõnad olid talle kuld!

Stana ei olnud talle veel „jah“ ütelnud ja nüüd— ta ei ütlegi seda, ta on ilma ütlemata tema naine, truu naine . . .

Viimane mõte tõi aga enesega kaasa argliku kahtluse — kas saab ta enam olla truu ? . . .

Kuid on nagu keegi, keegi nägematu vaim, kes juhatab kõnet seal, kus tekkivad arusaamatused, mida ei avaldata, avaldada ei taheta, ja see nägematu vaim juhatab kõnelejaid nii, et kõne voolab iseenesest ja ei jäe ühtegi arusaamatust.

Ja Stana räägib:

„Jah meie astume abiellu. See muudab minus nüüd palju. Ma peaks palju rääkima, seletama. kuid teie mõistate isegi. Mul ei pruugi teile ütelda, kes oli Stana, teate — ma usun. Aga nüüd on Stana truu naine. Minevikku ei saa kellegile süüks anda, sest elu ei ole mitte mõni linn, milles liigutakse nagu mingisuguse plaani järele . . .“

Reinu näost kaovad pilved. Seda tahtiski ta teada, seda tahtiski ta kuulda.

„Ja kuhu te nüüd elama asute siia või sinna ?“ küsib Olga.

„Kuhu me jäeme, meheke, kas siia, mis ?“ küsib Stana.

„Mulle meeldiks siin,“ avaldab Rein.

Ta tahaks ära Stana sealt pesast, kus elanud ta endist elu.

„Ilus !“ on Stana nõus. „Kas sa, Olga, ei tahaks omale minu koreri ? Ja Kati teeniks sind. “

„Ma ei ole nii rikas ! “

„Et Katit pidada ? ... Ta ei nõua ju nii palju. Ja mina aitan ka.“

„Ka mina pean oma kosjasobitajat millegiga tänama,“ sõnab Rein ja ta tunneb, et ta selle lausega on kaotanud kahtluse oma ja Olga vahekorra kohta Stana ees. Stanal ei pruugi teada seda ööd.

„Oo, tänan väga!“ sõnab Olga. „Suur tänu on ka see, kui mind pulma kutsute.“

Seal jäeb ta ise tõsiseks — vast ei sünni ta pulma, tema on ju Olga, teadagi, kes . . .

J. Kirsipuu trükk Tallinnas, Rataskaevu tän. 6.

Kuid Rein vastab:

„Meie ei tee suuri pulmi. Teeme vaid koduse perekonna õhtu ja seal peate teie olema. Eks, Stana? Või kuidas sina arvad?“

„Ei ole vaja mingit pulma, kus peale Olga oleks veel mõni lauavõõras! Mitte sellepärast, et kokkuhoida, vaid kõik see ilm on nüüd mulle võõras!“

See meeldib Reinule.

Kuid tema õnn on nii roosiline, rõõm nii suur, et ta hinges vägisi kahtlema kipub — ega see vist head ei tähenda, ega see ikka nii ei lähe. Inimene on ju õnne vastu umbusklik, sest õnne ju ikka ja ikka ei ole.

Vastu uuele elule!

Stana on omas korteris viimast päeva. Õhtu päike tervitab teda viimast korda neis lahedais ruumes oma õlevalgusega.

Kati pakib kohvridesse riideid ja pesu ning Stana istub sügavas leentoolis, liikumata nagu poseeriv kunstniku modell. Ta vaatab pealt, kuidas tisler Lekko teeb tema silma all lõpuvalmis väikest rahakastikest, mille seinte sisse, kahe vineeri vahele, lasknud panna ta oma sterlingid ja dollarid, kasti lahtisesse sissu paneb ta neid ainult mõningad ja siis kroonid, margid . . .

Stana teeb seda igaks juhtumiseks. Kasti sisu võib minna kaduma, lahtine kast tühjaks varastatud saada, kuid kast ise jääb ikkagi alles ja sellega see, mis peidul kasti seinte vahel. See lihtne asjake, kaunis tülikas oma suuruse ja kuubikvormi poolest ei paku vargale mingisugust veetlevust seda kaasa viia.

Ja siis ei pruugi ka teada Reinul, palju temal, Stanal, raha. Selle raha kastikese seina seest toob välja vaid must päev.

Ei ole vaja seda teada ka Katil ning Stana saadab ta ära, kodust tooma mingit tühist asja, mida ei saa aga ligidalt.

Kastike on valmis, raha seinte vahel — pealt märkamata ja Lekko hakkab kastikest üle värvima.

„Teie olete imekaval, preili!“ sõnab ta pärast kauast vaikust. „Panete paigale just kõige kindlamad rahad — dollarid ei kõigu ja sterlingid ka loodetavasti mitte. Ega's Inglismaal vast mässu ikka tule.“

Stana ei vasta ja kõik sumbub jälle vaikuses. Ainult töö hääl, tasane ja rühkiv kuuldub püsivana nagu tuul lehtis.

— Seda raha ei avalda tema, Stana, Reinule mitte... Tõepoolest, kui vast Rein ette võtab midagi suurt, mis tõotab palju, kuid millest üle ei küüni jõud, siis . . . siis toob tema, Stana, ootamata välja oma uinuva kapitaali ja loob pöörde! . . Ehk . . . Ta hoiab seda oma lapsele . . . Lapsele . . .

Stana näkku imbub puna. — Tema, tema, unistab veel lapsest, pärast niisugust elupillamist!

Kas tuleb tema laps ilma nii priskena, võrsub nii ilusaks, kui tema ise?! . Ei! . . Haiguste idudega veres ja haigete silmega! . .

Stana kehast käib läbi vapustus. See oleks elu rooste! . . .

— Ei! . . . Kuidas see nüüd oli? . . . Stana mäletab, esimesel korral oli arst ütelnud, et on võimalik väljaarstida seda haigust peaaegu juurtega . . . Kuid tema, ta ei arstinud ennast täitsa terveks. Kui haigus juba lubas, laskis jälle. Kaotas tundemärgid, kuid idu jäi. Ja hoidis selle elul oma edaspidise ulaeluga, kuigi lämmatas rohtudega. Ta ei armastanud ennast, oma tulevikku kunagi niivõrd. et tappa seda kihvtiidu eneses jäädavalt.

Lekko lõpetab kastikese esmakordse ülevärvimise ja istub.

„Nüüd tuleb tükk aega oodata, vast tundi paar, kuni esimene värv ära kuivab, et siis teist korda üle värvida,“ seletab ta. „Ei kuivaks küll muidu niigi ruttu, aga ma panin tubliste sikatiivi hulka.“

„Hea küll,“ noogutab Stana peaga. „Eks siis istuge ja oodake.“

Ja kaldub uuesti mõtteisse, uuesti unistuisse.

— Ei! . . . Nüüd võidab tema, Stana, enese. Ta läheb kohe parandama tervist. Et olla eemal kiusatusest, sõidab suvitama Pärnu . . . Seal on nii jumalik rand, nii karastav, tervekstegev merivesi! . . Ja siis tuleb ta tagasi tervena, karastatuna, elab Reinuga ja saab lapse, tugeva ja terve poeglapse isa nägu.

Keegi kõlistab.

Stana virgub mõtteist ja läheb avama.

Tulija on Artuss.

On Stana ukse avanud, tahab ta kohe otsejoones tuppa tulla.

„Ei, vabanda!" peatab teda Stana. „Minul on täna kolimispäev, ma lähen siit ära ja ma ei saa sind vastu võtta — sa segaksid."

Artuss tusaneb, kuid ei anna seda väljapaista.

„Kuhu sind siis edaspidi vaatama võib tulla?"

„Ei võigi enam tulla — ma lähen mehele."

„No, kus sind siis igatahes näha võib?"

„Ma arvan, selle järele ei ole enam tarvidust."

„No, sa ostad ometi minu käest vahel kokaiini?"

„Ei. Seda enam mitte."

„Tohoo! Või mehele ja nii karskeks kohe. Aga täna ostad ikka veel?"

„Ei."

„Mispärast? Karskuse pärast? Mehe pärast?"

„Ma ei taha! Lihtsalt, ei taha!" närvilleb Stana, sest tisler jäi üksi tuppa. „Ja mul pole praegu aega!"

Artussi nägu venib naerule.

„Sa arvad, et ma täna ka tahan teha vahetuskaupa?" sõnab ta. „Ei mul on koledasti raha vaja!"

„Siis on teine asi. Oota! Silmapilk toon raha!"

Ja Stana jätab Artussi ootama ning tõttab tuppa.

Kui Stana esikojast tuppa astub, näib talle, nagu oleks istuja tisleri kogu veidi nõksatanud.

Stana võtab raha. Ja tahab nagu möödaminnes vaadata, kui ruttu kastikene kuivab. Seal aga sõnab Lekko enne:

„Soo, võib juba teist korda ülevärvida — kaunis kuiv juba." — Ja enne kui Stana kastikest silmitseda saabki, tõmbab sellel pintsliga mööda külgi.

„Nii ruttu kuivas?“ imestab Stana ehmunult.
„Soe tuba —“ seletab Lekko.
Stana astub ligi ja vaatab. Tema silmale näib, nagu poleks kastikese värv sugugi kuivanud.
„Aga see värv on ju alles märg!“ tähendab ta, hinges tisleri kimbutada tahtes.
„See ei tähenda midagi!“lausub nagu hooletult ükskõikse häälega Lekko. „Ta on enese juba sisse tõmmanud.“
Siiski, siiski — ta on veidi kohmetu.
Seal tuleb Kati tagasi.
Stana annab talle viiesaja margalise ja käseb viia Artussile.
„Ütle talle, et tal selle vastu kokaiini anda ei pruugi.“
Kati viib raha.
Kuid Artuss saadab siiski temast Stanale mõned pulbrid. Ja käseb Katil ütelda, et need on ka — muidu.
Stana vaatab pulbrisi. — Ei, neid ta enam ei nuusuta!
Ta läheb, avab akna ja viskab pulbrid aknast alla.
Mõttes seisatab ta akna juures. Korraga kuuleb ta alt:
„Tänan väga! Aga sinu viiesajalist ei tihka ma küll üles õhku visata!“
Stana tuleb vastamata ära akna juurest. Trotsituna.
— See ei olnud ilus, et ta pulbrid alla viskas aknast Artussi nähes. Olid ikkagi kingiks antud . . . Kuid olgu . . . Siis teab ta, Artuss, et ta enam talle, Stanale, kokaiini ei paku . . .
Tisler Lekko lõpetab oma töö ja lahkub salakaval naeratus habemes.

Vaated.

Olga võtab viinaklaasi ja tõuseb püsti.

„Ei ole noorpaar ära põlanud mind oma pulma, vaid lasknud saada koguni selle au osaliseks, et ma ainuüksi siin võõrana, siis ehk ei tunne teie ka vast selle olevat haavava, kui ma joon pruutpaari terviseks. Ta elagu!"

Olga on rääkinud kõike seda ühe sõõmuga ja läinud hingeldamisest näost punaseks. „Ta elagu!" tuleb veel viimase pingutusena ja selle järele neelab ta ahnelt ohates õhku.

„Me täname!" sõnab Rein.

„Sa, Olga, oled õige kõnemeheks hakanud!" naeratab Stana.

„Aga ütle, kes treis sulle valmis selle kõne ja kas läks ka kaua enne kui pähe jäi?"

Olga punastab.

„Albert aitas. Ma ise ikka ka . . ."

— Albert . . . — tuleb Reinule meelde.

„Sinu vend?"

„Kelle vend?" imestab Olga.

„Sinu. Anna andeks, et mul ei tulnud meelde teda kutsuda."

„Mul ei ole ju venda."

„Aga sa tutvustasid mulle nii. Mäletad kohvimajas."

„See . . . see . . ." ja Olga naerab ennast paljastavat naeru.

„See oli niisama . . . sildiks."

„Kuidas?"

„Niisugused vennad on meiesugustel peaaegu kõigil. Kui teie õhtul uulitsal jalutate, siis näete ööliblikaid nagu mina — vabandage, et olen otsekohene — näete naisterahvaid, kes teid niidivad oma silmadega nagu ämblikud, ja näete meesterahvaid, kes kõnnivad nende läheduses edasi tagasi kõige külmema rahuga. Need on meie vennad. Nad on meile meesteks. Sest naisterahvas on jõulikult nõrk ja tarvitab

abi — on ju küllalt isandaid, kellel ei puudu jultumust, et naisterahvast narrida või lüüa."

Rein ei räägi midagi ja ka Olga vaikib.

Vaikus venib.

— Aga kes on siis Stana „vend"? — käib Reinul läbi pea. Ja tahtmatult vaatab ta Stana otsa.

Stana saab Reinu mõtteist aru, ta tahab ütelda, et tal ei olegi „venda", kuid — kas on see sünnis nii, kas ei jäta see kahtlust püsima endisena? . . . Ja ta vaatab Olga otsa.

Olga saab oma endise ametõe soovist aru ja sõnab: „Ainult Stana oli küllalt julge. Temal ei olnud kedagi."

Kuid vaikus kestab edasi.

Viimaks, et seda kõike näidata unustusse langenuna, tõuseb Rein üles ja tahab alata kõnet.

„Ah, räägi istudes," sõnab Stana... „Meil on ju kodune oleng."

Rein seisatab juhmina. Viin on juba avaldanud mõju ajude peale, teinud neid unisteks kiireile mõtteile.

Kuid Olga tunneb seda enam ütelduna temale ja vabandab:

„Vabandage, ma ei teadnud. Ma ei oleks tõusnud püsti. Ja, võib olla, oleks siis ehk mu kõne ka paremini õnnestanud."

See avasüdamlus teeb Stanale nalja ja ta hakkab heleda häälega naerma.

See on kiir päikesepaistet. Rein jätab oma huraaliku poosi ja istub tagasi lauda.

„Tõsi neh. Need lauakõned, need ülespuhutud kõned ei olegi midagi väärt . . . Ära arva, Olga, et see käis sinu kohta."

„Tänan!" vastab Olga tooniga nagu tahaks ütelda: „Küll ta ikka käis!"

Kuid Rein saab ise külalise mõtteist aru ja räägib edasi:

„Jah, tõsi küll, ega see sinugi kõne midagi väärt olnud, aga sel oli sees kuldne süda!

„Kas sa seda tahtsid jutlustama hakatagi?" küsib

Stana. „Olga ja Albert nägid, võib olla, terve päeva vaeva ja sina nüüd — ei ole midagi väärt!"

„Jah. Albert kinnitas kangesti, et alguses ütelda „noorpaar" ja pärast lõpus „pruutpaar", muidu korduvat üks sõna ühes ja samas lauses ja see ei olevat ilus. Koolis olevat õpetatud," seletab Olga naljanutuse häälega.

„Ha-ha-ha!" pahvatab Rein naerma suure häälega ja õhk on jälle rõõmus.

„Noh, räägi, mis sa ütelda tahtsid!" sõnab Stana

„Ma tahtsin ütelda, Stana, et meie oleme julged inimesed. Meie teeme ise endi jaoks seaduse ja elame selle järele. Meie ei lähe pastori juurde, sest meie midagi ei usu!"

„Usume nüüd ikka küll, aga seda pastori manitsust ei taha ka kannatada!" tähendab Stana vahele.

„Mina küll ei usu!" kinnitab Rein kangelasena. Ta ei taha, et Stana nii maha kisub nende vaba abielu aate.

„Pastor on silmakirja teener!" seletab Stana. „Mida enam annad sa talle raha,seda heldema ja armulikuma Jumala ta sulle annab, just kui Jumal oleks mõni laev ja tema, pastor, see tüürimees, et juhib sinu poole kuidas tahab, kas otse ninaga või pool luipu külge pidi."

„Meie ei läinud ka registreerima, sest meie ei salli tühist ülespuhutud vormi!" jatkab Rein.

Kuid mis on sel Stanal? — Juba kohe pulmapäeval:

„Oleks läinud küll, aga seal peab olema kaks tunnistajat. Kuni meil neid ei ole, peab ootama."

Olga tahaks ennast pakkuda, aga tal on punase niidiga hinges, kes ta on.

„Jah. Just nagu sellest küllalt ei ole, et meie kahekesi üksteist piiname, on veel vaja paari teist inimest tülitada" püüab Rein nagu tasuks kah mahategevalt laiasuuga naerda.

„Ah, siis mina olen sulle piinaks?" teeb Stana trotsitud, äramineva näo,

See näoilme ütleb selgesti, kui abras, kui kergesti katkev, laialiminev võib olla vaba abielu.

Kuid Rein ei taha trotslikkust, ei haavatu jonni. „Vabanda!" sõnab ta. „Anna andeks, Stana! See oli ilmsüüta kõnekäänd . . . Sa tead . . ."

„Jäta juba!" keelab Stana katkestades ta sentimentaalsuse. Ja ta tige keel hinges mängib rõõmu, sest Rein on sellega nagu asetanud enese juba tema, naise, talle alla.

— Ma tahaksin meest, kes minust üle, — mõtleb Stana. — Kuid hea küll, vast ongi nii parem. Nüüd kus ta vabandades end kord minu ees on alandanud, oskan ma teda alati vabandajaks pooleks teha . . .

Ta vaatab Reinule osta.

— Kahju on küll tast, mehest! — mõtleb ta. — Niisugune mees peab olema naise alune! . . Aga olgu, see naine olen ju mina ise . . . Kui ta aga oma autoriteeti hoopis maha ei mata! . .

„Võib olla, laseme endid tulevikus ka registreerida sõnab Rein nagu lepitada püüdes.

— Ahah! — käib läbi Stana pea. — Juba kardab minu äraminekut!

Ja nii iseenesest kerkib kahe üksteist armastava hinge vahele kiuslik lõhe. Nad armastavad üksteist, kuid kas see ei ole uus, järgnev armastuskuju — vastamisi jonnimine, vihata võitlus? . .

Tõsi, nad ei püüa veel teineteist võita, ei aja kiusu, kuid pind valmineb.

Ja siis, kes vastab, et ei lähe vahekord üle vastamisi vihkamisele.

Olga istub kui keeletu. Ta istub pulmas, kuid ei ole ikka nagu pulmade moodi.

Oli alguses, kuid nüüd näib talle, et ei ole paari vahel seda ühetasast lõõmavat tuld, tundub nagu oleks üks neist püüdja ja teine püütu.

Ja niisugaued pildid on olnud nii tema kui ka Stana elus harilikud asjad — hanepüüdmised.

„Pruutpaari terviseks!" sõnab ta klaasi tõstes, kuid tunneb, et ta hääl kõlab kalgilt, osavõtmatalt.

„„Noorpaari" — pidid ütlema!" tähendab Stana naerdes.

„„Pruutpaari“ oli sul enne lauakõne lõpus ja kaks korda üksteise järele ei ole ilus!“

„See oli nüüd hoopis iselause!“ lepitab Rein.

Jah, see oli hoopis iselause — tundub ka õhus.

Väljaspool armu piire.

Need olid olnud ilusad päevad. Otsitud sõnad, meelendid.

Nad olid eland oma esimesed abielupäevad kui mesilind ja roos.

Neli ilusat rõõmupalgelist päeva, neli kuuma hurmavat ööd.

Täna sõidab aga Rein maale vanemate poole. Kodus on õel ristsed.

Ta õde on veel neiu, sest ta peigmeest tabas enne pulmi, veel esimeste pulmakavatsuste ajal, õnnetu surm.

Rein istub vagunis. Tema kõrval ja vastas istuvad juudid, kas kaks perekonda või üks läbikasvanud — kaks paksu vanahärrat ja kolm veel paksemat eite. Ja nagu barrikaadid piiravad neid, kus vähegi panimahti. kastid ja kohvrid. Pingialused on täis kõiksugu sumadane ja võrkriiulid kõiksugu sekke ja pampe.

Ise karvustavad nad vahetpidamata oma juudi keelt ja Rein põgeneks nende seltskonnast, kuid kust leiad enam vaba koha?!.. — Rein oli istunud varem. Alles pärast tulid juudid, muidu poleks nad kokku juhtunud.

Rein tahaks mõtelda, aga see juudi keel, see on nagu porikärbeste kari, keda millegagi ei tõrju

Rein loeks, aga taskus ei ole ainukestki ajalehte. Ja reklaamplakaadid seintel, need on ka kustunud tuhmiks, et nende külge lasta kiinduda oma silmel.

Rong aga seisab veel.

— Stana oleks võinud tulla ka vagunisse! . .
Aga Stana jättis vaksalis head tervit ja läks koju ning tema tuli üksi . . .

Ja ei olnud peas niipalju taipugi, et osta vaksali raamatukapist mõne ajalehe, kuukirja või raamatu.

Ligineb ärasõidu aeg.

Väljas läheb rüselemine kangemaks. Tundub, kuidas nõksatab vagun mõne raskema mehe pealetulekul.

Üksteise järele lähevad reisijad läbi vagunist, pampude ja sekkidega ning vaatavad Reinu otsa, juutide otsa, nagu tahaks nad küsida; „Mis õigus on teil enam istuda?!"

Juhmunult pöörab kohe ukse vahelt tagasi mõni eideke nähes, et ta sattunud kogemata „sakste vaguni."

— Kas läks aga Stana koju?" — põriseb nagu ässitaja Reinu peas. — Läks kohviku, restoraani . . . Tema. Stana, oli ju . . .

Ja tunneb piina Rein, et tema Stana olnud niisugune.

Vedur vilistab, käib õrn tuksatus ja rong liigub.

Püstiseisjad on akantel ja varjavad neid täitsa.

Juutide jutt muutub valjemaks, kuid rattaste mürin muudab selle, kui grammofoni sahin, enam ühetoonilisemaks.

— Kui nüüd mitte enam tagasi minna? — mõtleb Rein. — Siis jääb see Stana, siis jääb elamata see elu, mis temaga ees. Jäevad ära köidikud, mida küll ei ole, kuid mis on siiski Reinu ausas hingeelus . . . Jah, jäevad ära . . . Ja nüüd on neil veel ülim aeg ära jääda — nüüd ei ole nad veel sõlmes, on vaid ümber mässunud . . . Tõsi, tema, Rein, on Stana väljakiskunud ta harilisest igapäevasest elust, tema pesast, kuid Stana ei ole ju midagi sellega kaotanud, ainult korteri . . . Ja ka selle saaks ta tagasi. Rein maksaks Olgale . . . Nüüd on Stana veel algav lumipall . . . Ja tema, Rein, oleks jälle vaba, vaba naisest kes viimaks tüütub oma kaelustamistega nii, kui muutub kirgi ärritanud müüdav naisterahvas jõhkraks, vastikuks pärast andumist . . .

Rein hingab ahnelt õhku.

Minutiks vaikib mõte. Ja imelik, ka juutide jutt on silmapilguks ummikus.

Kuid sealsamas kerkib Reinus jälle see uhkustunne, mis hiilgab inimeses, kui ta midagi head või ilusat võib nimetada omaks.

— Minu naine! —

Ja eriti veel, kui see naine on nii ilus!

„Kuule, Stana!“ — Seda võib ta nüüd ütelda iludusele kui oma teisepoolele, kelle pärast olnud ta enne oma ihalduses nagu ogar.

— Aga see iludus, see naine on ju olnud ka kättesaadav teistele, neile kel palju raha . . . Kättesaadav ilma, et oleks pruukind teda kosida . . . Ja „kuule, Stana!“ oleks võinud ütelda talle tema, Rein, ka ainult oma rahaga, ilma armastuseta . . .

Rein tunneb, et tema aiju tungib kihvt ja väänleb sealt südame kui uss.

Rein tahaks elada ainult silmapilgule!

— Elagu silmapilk!

Ei! Ta jätab Stana. Maha abielu, mis muudab kõik orjuseks, elu igavaks nõelumiseks ja püksilappimiseks . . .

Küünlajupike laternas vidiseb. Juudid on vaikinud, uinunud.

— Milline vaikne rahu niisuguse kraami juures! — mõtleb Rein. — Terva vürtspood käidavas kohas, ja nemad magavad! . .

Rong peatab kusagil jaamas. Väljas on kuulda askeldamist, mõnigaid hüüdeid . . . Siis vile, ja rong liigub jälle, hüpates minema nagu tõugatu.

— Milline vaikne rahu! — mõtleb Rein vaadeldes magavaid juute. Ja veel tuleb talle meelde, et ka temal võib olla vaikne rahu — tal ei ole ühtegi pakki . . .

Ja kui tal ei ole Stanat, on tal alati rahu, ei pruugi tal muretseda kellegi eest, kellegi pärast . . .

Ja ikka enam ja enam jõuab Rein otsusele, et vaja minna lahku Stanast.

— Ta on niisugune naisterahvas, tema armastus ei või olla sügav . . . — trööstib ta end. — Ta ei tunne end petetuna . . . Ise kohtasime — ise lahkusime. Vaja ainult talle ärarääkida, ära seletada.

Kuid see äraräägimine, seletamine — see nõuab julgust, otsekohaseid sõnu . . . See on nii raske Stana sügavtõsiste silme ees . . .

— Kuid ilus on Stana! . .

Jah, Rein jätab kahtlemata temast pildi oma albumi.

Pildi allkirjaga . . .

Ja vaatab siis vahete vahel, milline kena daam on olnud temal. Näitab sõpradele — need, muidugi, ei usu. . .

Aga ometi on Stana olnud tema! . .

Rein imestab, kui lihtne tal nüüd oleks lahkumine Stanast. Nagu igast teisest ette juhtunud naisterahvast pärast numbrit hommikul.

Ja mida kaugemale viib rong ta Tallinnast, seda kaugemana tundub temale Stana.

— Ei! Vabaks selle naise mõju alt! Eemale kroonilisest intiimsusest! . .

Reinul on nii kerge. Ta ei tunne enam mingit kohustust Stana vastu.

— Jah, kui muidu ei saa, jätab ta oma korteri Stanale ja lahkub.

Tuleb kontrolöör ja tahab näha piletisi.

Väike elu.

Stana istub küdeva ahju ees ja vaatab, kuidas helendavad tulest langenud söed ja heidavad endist õrne lesti. Kuidas muutuvad nad tuhmideks, kattudes nagu leinaloori alla.

Ei ole enam see endine uhke kamin, mille ees oma endises korteris istunud Stana siis, kui väljas sajas. See on lihtne valge kahvelahi. Ja Stanal on tunne, nagu oleks ta nüüd mõne kingsepa naine, mõne töölise naine, kes ootab koju meest töölt.

Igav on.

Ta oli lootnud sellest abielust vaikset õnne, hingelist rahu, aga nüüd lihtsalt — igav on.

Ja Rein on nagu iga teine meesterahvas. Juba tüütund niisamuti.

Tõsi — tal on hea süda, ta armastab Stanat, aga Stana ei tunne enam tema vastu seda aukartust, mis enne. Ja seda on teinud see ühine magadistuba, see ühestoas ülesärkamine hommikul.

Niisugused, kui Rein, on nad kõik.

Ja Stana kujutab enese elu tulevikus tema naisena — kartulikoorimine, toidutegemine, kisav laps...

Laps oleks veel, mis vaimustaks Stanat!

Juba nüüd nagu sipleks ta tema ees ja Stana häälitseb täis hellust:

„Oh, sa, mu tilluke!"

Kuid teda ei ole veel. Ja Stana tunneb nagu enesegi ees veidi kebevust.

Söed ahjus on pugenud juba paksu varjukorra alla.

Stana tõuseb üles ja suleb ahju. Tal ei ole enam käskida teenijat. Tal käib küll tegemas talitusi passija, aga see läheb õhtuks koju, sest nende juures ei ei ole ruumi võõrale.

Stana keerab põlema elektri. Kohe on toas valge ja lahkunud Stana peast ka süsiöõguvad mõtted. Asemele astub jälle harilik igapäevsus.

— Nüüd. kus Rein maal, võiks Lovise ka ööd magada siin. Ehk jäädagi siia . . .

Stana ei tunne ju nüüd Reinu vastu enam seda kuumust, mis äravõtaks terved ööd. Ei, Rein tundub talle juba mahakäinuna . . .

— Aga laps! . .

See mõte veel liigutab Stanat.

— Jah, vaja on võtta see ette! See oleks veel midagt uut!

Stana istub laua juurde ja paneb põlema paberossi.

Vaadeldes esimesi suitsupilve, tunneb ta, kuidas ka peas kõik nagu lendu tõuseb. Kõik näib nii vaimustav, nii kerge korda saata! . .

Ta kujutab ette — ta sõidab Pärnu. Läheb seal

arsti juurde ja küsib, palju on tal vaja end tõsiselt arstida.

— Ei. Pärnus ei ole vist nii tarke arste. Ta teeb seda siin. Ja siis sõidab Pärnu. Supleb meres ja pleegib päikse paistel liiva peal. Pleegib tõmmuks nagu mõni lõunamaalanna. Tal ei ole ju seal otstarvet ennast värvida, puuderdada. Pärast tagasi tulles, kui talv jälle kahvatuks teeb näo, peab seda jälle.

— Aga kas on Rein nõus sellega? . . Vast on ta nõus kolima ainult Piritale. Ja tuleb ise ka . . . Mis tervise parandamisest võib siis olla seal juttu? . . Ei! Ta peab lubama teda Pärnu ja ise maha jääma. Pärnus ei tunne teda, Stanat, keegi ja suve seal elades, muutuneb vast ta ka nii, et tundub juba võõrana tallinnlastele.

On kuulda, kuida keegi avab paraadukse, siis korridooris kompsib ja sisseläheb kõrvalkorteri.

Stana hakkab kartma.

Ta heidab pilgu oma kastikese peale. — Jah, tõsi, seal on hea summake vallalist raha, varas võtku see ja jätku maha kastike. Ja Stana ei ole kurigi tema peale.

Aga Stana tunneb, nagu annaks ta oma vaatega, oma olemisega ka välja raha peidukoha kastikese seina sees.

— Aga kas see Lekko ei teinud juba mitte tühjaks ühte kastikese seina rahast? Ta oli nii iseäralik. Oli tema, Stana, tulekul veidi kohkunud ja siis hakkanud üle värvima märga värvi . . . Kas seks, et kaotada näpujälgi? . .

Stana uurib kastikest. Pealt on võimata midagi arusaada. Ja raskusest ei saa ka midagi aru.

Stana koputab. Nagu veidi teisem kõla oleks, aga ei saa aru kah.

— Kastikese seinad lahti teha! . . Aga siis on jälle lagedal kõik see varandus . . . Mitte lahti teha — siis võib vast ükskord rahavajaduse silmapilgul rabada üllatus, et raha ei ole.

Ja viimati peab ta lapsega Reinu juures elama

seda väikest elu, nagu oleks ta mõne kingsepa või töölise naine.

— Ei. Kastikest on vaja läbivaadata, lahti teha. Võib olla ei ole järel midagi tema varandusest.

Ta asub kastikese juure. Kuid mingi aim hoiab teda tagasi.

— Kui vast siiski täna keegi varas tuleb! . . Siis kaob kõik tema raha! . . Kui raha kastikese seinte seest varastud, siis ükskõik, kas kastike lahti ehk mitte, aga kui raha alles, siis võib ta vargale vabalt järele vilistada.

Hinges asub rõhuvana mingi pahaendeline ennustus. Stana nagu ootaks lähenevaid samme.

Ja tunnikell tiksub, nagu oleks tal palavik.

Saatus pöörab.

Reinu, kes jõudnud koju ristsele, tabab juba lävel kurb teade — tema isa on surnud.

Isa oli läinud väikese ridva koormaga ja ise istunud otsas. Serni mäest alla minnes olid mõned ridvad hobusele konti libisenud, mille järele hobune lõhkuma hakanud ja peremehe koorma otsast maha visanud. Ja nagu saatuse tigedusest, oli lennanud isa peaga vastu kivi, mis säetud kraavi äärele ühe vanaste surmasaanu mälestuseks ja millel peal suur rist.

Kivi oli üle purtskanud paksu verega. Ja see veri jääb mälestuseks, hirmsa õnnetuse õudseks mälestuseks, kuni peseb maha ta vihm.

Lõhkuv hobune oli Sirepas kopli kraavi jooksund ja koormaga sinna kinni jäänud. Tagant ülesse lõhkudes oli ta veriseks tagunud oma tagumised jalad.

Õnnetust ei näinud keegi. Ja alles õhtu eel leidsid karjased Sirepa koplis Reinu isa hobuse ja siis hakati otsima peremeest. Leitigi siis äratardunud veres.

Ema ja õde nutavad, kuid Rein on nagu halvatud. Juhmununa kõnnib ta ringi ja ta silmad ei oska valada ühtegi pisarat.

See kõik näib nagu kuri uninägu.

Ristsed ja matused ühel päeval. Ja köstri asemel kutsutakse nüüd õpetaja ise.

Ristimine sünnib kurvalt matuse tähe all. Ja siis matused — suured, kuid kurvad, nagu oleks kõik kohmetud, nagu ei mõistaks inimesed üksteist.

Rein on kurb ja tusane.

Isa kaotus on raske. Kuid see kaotus pöörab ka tema tee. Ta peab võtma koha oma kätte. Katkestama oma endise elu. Ei või ju olla mõttetki, et ta Stana maale toob, kus kõik veel pooleti nii isaisane, kus ei ole teaatrit ega elektert.

— Jah, Stanaga on vaja teha lõpp. Ja siis jääb ta ise maale, põllutööle. Ja ta tahaks tõsta paremale järjele oma isa talu, just isa mälestuseks . . . Talus on niipaljugi lagunud . . .

Rein imestab isegi, kui kalgid kained mõtted võivad tekkida ta peas isa värske haua juures. Vahel kohkub ta — kas ta mitte vast järsku kurva sõnumi mõjul osa mõistust ei kaotanud?! . .

— Vaja on äraütelda Stanale. Kuid, kuidas seda teha ? . . .

Ja juba mitu päeva matustest saadik murrab Rein selle üle pead.

Ta ei taha kedagi haavata nüüd, kus saatus teda ennast nii raskesti on haavanud.

Viimaks jätab ta peamurdmise. — Hoolimata saatus, määra ise ! . .

Ja ta ei kirjuta Stanale sõnagi.

Elu aga ajab oma jooni.

Rein on juba muutunud tõsiseks maameheks.

Vahepeal ununud noorepõlves õpitud talutöö tuleb jälle meelde ja Rein tunneb enese, kuigi veel kammitsas, siiski juba kodusena.

Stana on meelest unund.